

dr hab. Barbara Oczkova, prof. nadzw. UJ
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Ocena rozprawy habilitacyjnej, osiągnięć i aktywności naukowych doktora Macieja Czerwińskiego w przeprowadzanym postępowaniu habilitacyjnym

Pan dr Maciej Czerwiński jest absolwentem krakowskiej slawistyki. Studia w Instytucie Filologii Słowiańskiej UJ ukończył w 2000 roku przedstawiając pracę magisterską pt. *Anglicyzmy w języku chorwackim*, której promotorem był prof. dr hab. Wiesław Boryś. W rozprawie podjął bardzo wówczas aktualny temat chorwackiego językowego puryzmu nacjonalistycznego, skierowanego głównie przeciwko anglicyzmom i serbizmom.

W tym samym roku Habilitant rozpoczął studia doktoranckie, otrzymując stypendium Wydziału Filologicznego UJ, a w ramach tego etapu kształcenia w 2003 roku odbył także – sfinansowane przez Fundację Kościuszkowską – jednosemestralne studia na Wydziale Historii Uniwersytetu Yale, uzyskując dyplom Visiting Assistant in Research.

W 2004 roku dr M. Czerwiński obronił pracę doktorską pt. *Planowanie języka i kształtowanie normy leksykalnej w chorwackich mediach*, której promotorem był również prof. dr hab. Wiesław Boryś. Rozprawa, na podstawie której pan Maciej Czerwiński uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, w wersji poszerzonej i zmodyfikowanej została wydana w następnym roku pt. *Język, ideologia, naród. Polityka językowa w Chorwacji a język mediów*. Książka została odnotowana pozytywnymi recenzjami w Chorwacji, Polsce i Bułgarii. Jest także często cytowana przez badaczy chorwackich, serbskich, polskich, włoskich i amerykańskich. Jej tematyka jest rezultatem zainteresowań Habilitanta w początkowym okresie jego pracy naukowej, które wówczas koncentrowały się wokół socjolingwistycznych badań nad rolą języka polityki w okresie jugosłowiańskim i postjugosłowiańskim w aspekcie komunikacji na płaszczyźnie nie tyle politycznej, co kulturowej.

Tematyce tej, poszerzając równocześnie pole badawcze, poświęcił kilka artykułów: *Kulturowe aspekty bośniacko-hercegowińskich języków wobec językowych narzędzi wyznaczania odrębności etnonarodowej* („Socjolingwistyka” XX, Kraków 2006); *Estetyka*

narodowa i jej wrogowie – czyli o językach literackich w tak zwanej ponowoczesności („Socjolingwistka” XXI, Kraków 2007); *Književni jezik kao znak. Semiotička razmatranja o hrvatskom jeziku u sistemu kulture* („Fluminensia”, 23, Rijeka 2011); *Učinci jezične politike na jezičnu zbilju kao nezaobilazan predmet istraživanja. Na primjeru hrvatskoga jezika* („Rasprave Instituta za jezik i jezikoslovlje”, 38/1, Zagreb 2012).

Kolejny etap naukowych zainteresowań Habilitanta charakteryzują dwa zjawiska: znaczne poszerzenie tematyki badawczej i imponujący pod względem ilościowym oraz merytorycznie wartościowy dorobek naukowy.

Opublikowane po doktoracie prace naukowe dra M. Czerwińskiego obejmują trzy monografie autorskie i 75 artykułów oraz recenzji naukowych, które są rezultatem badań o charakterze interdyscyplinarnym, lokujących się w szeroko rozumianej językowej komunikacji kulturowej, a obejmujące swym zasięgiem wspomnianą już socjolingwistykę, semiotykę (kultury), pragmatykę, analizę dyskursu, stylistykę (retorykę i genologię) oraz teorię literatury. Jego badania dotyczą zagadnień zarówno teoretyczno-metodologicznych, jak i materiałowych, a ich przedmiotem są języki południowosłowiańskie oraz język polski. Języki te są często bazą materiałową dla badań porównawczych: chorwacko-serbskich, chorwacko-czarnogórskich, chorwacko-serbsko-bośniackich, czarnogórsko-serbskich czy chorwacko-polskich.

Nie sposób w ograniczonej objętościowo recenzji odnieść się do wszystkich publikacji Habilitanta. Niemniej artykuły prezentujące rezultaty jego badań można zgrupować w kilku blokach tematycznych, z których ten poświęcony problemom teoretycznym, szczególnie bliski jest zainteresowaniom pana doktora Czerwińskiego, gdzie – jak sam deklaruje – „rozwija swoją wizję komunikacji językowej”. Obejmuje on przykładowo takie artykuły jak: *Język, kultura, społeczeństwo. O potrzebie badań dyskursu* („Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 41, Warszawa 2006); *Dyskursy i ich porządek w społecznej heteroglosji* („Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 42, Warszawa 2007); *Kultura jako znakotwórcza przestrzeń spotkania języków* („Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 43, Warszawa 2008); *Gatunek jest znakiem – uwagi na marginesie dyskusji o tekście historycznym* („Pamiętnik Literacki” 2, Warszawa 2010); *Życie znaków w sieci kodów – czyli o semiotycznie zorientowanych badaniach dyskursu i stylu (na przykładzie znaku „narod chorwacki”)* („Slavia Meridionalis” 10, Warszawa 2010). W tym ostatnim artykule Habilitant zaprezentował projekt własnej semiotycznie ukierunkowanej analizy dyskursu, nad którym zamierza także pracować w przyszłości.

Warto także wymienić trzy artykuły na temat nowomowy w byłej Jugosławii. Są to pionierskie i inicjujące badania nad tym zjawiskiem, wobec braku zainteresowania problematyką tego swoistego języka władzy przez badaczy rodzimych (z wyjątkiem jednego artykułu). Należą tu: *Nowomowa po jugosłowiańsku* („Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 47, Warszawa 2012); *Socjalistyczny w formie, narodowy w treści. Chorwacka odmiana komunistycznej nowomowy w czasie tzw. chorwackiej wiosny* („Stylistyka” XXI, Opole 2012); *Europa jako znak w nowomowie jugosłowiańskich komunistów na przykładzie wystąpień Josipa Broza Tity* („Slavia Meridionalis 12, Warszawa 2012).

Szereg artykułów Habilitant poświęcił także problematyce sytuującej się na styku lingwistyki i literatury, wpisującej się w uprawiany przez niego interdyscyplinarny typ badań. Wymienię tu, szczególnie mnie interesujące artykuły o literackiej funkcji dialektu kajkawskiego: *Literackie inkarnacje kajkawszczyzny we współczesnej chorwackiej prozie – od stylizacji językowej do głębokich sensów kulturowych* (w: *Zrozumieć Słowiańszczyznę*, Kraków 2010); *Syndrom wielojęzyczności we współczesnych językach i literaturach narodów byłej Jugosławii* (w: *Tożsamość a język w perspektywie slawistycznej*, Opole 2008).

Kolejny blok tematyczny to kilka artykułów z dziedziny stylistyki, szczególnie stylistyki tekstów historycznych. Ukoronowaniem badań w tym zakresie jest książka *Semioza gatunku – semioza stylu. Studium nad chorwacką i serbską syntezą dziejów narodu* (Kraków 2011, s. 137). Doktor Maciej Czerwiński w badaniach swych wyodrębnił jako odrębny gatunek mowy – *syntezę dziejów narodu*, należącą do popularnonaukowej domeny komunikacji. Autor w rozprawie zaprezentował najlepsze tradycje szeroko pojętych badań lingwistycznych i semantycznych (od Bachtina i Jakobsona po van Dijka i kognitywizm) z najnowszymi propozycjami stylistyki i teorii tekstu. Przeanalizował tu szereg zjawisk stylistycznych, takich jak elementy struktury i segmentacji tekstu, organizację przestrzeni tekstowej, metaforykę, status terminologii czy intersemiotyczności. Szczegółowemu przedstawieniu badań szkoły polskiej stylistyki (od T. Dobrzyńskiej, po M.R. Mayenową, A. Wierzbicką i S. Gajdę) nadał dodatkowy wymiar semiotyczny, dzięki któremu dany komunikat zyska właściwy, zamierzony przez nadawcę odbiór, a w końcowym rezultacie doprowadzi do rozwoju form komunikacji, jak i samego języka.

Nie od rzeczy będzie tu wspomnieć, że Autor miał okazję pogłębić swoją wiedzę teoretyczną w trakcie tłumaczenia książki Umberta Eco *Teoria semiotyki* (Kraków 2009). Ze względu na zawarte w niej treści *Semiozę gatunku...* można traktować jako wykładnię teoretyczną kolejnej książki, (szczególnie jej części I) czyli obszernej rozprawy habilitacyjnej pt. *Semiotyka dyskursu historycznego. Chorwackie i serbskie syntezy dziejów narodu* (Kraków

2012, s. 290). Autor poddał w niej analizie gatunek syntezy historycznej – w oparciu o historiograficzne teksty chorwackie i serbskie – które nie przedstawiają ujednoliconej wizji dziejowej obu narodów, a czasem wprost przeciwnie, prezentują wykluczające się interpretacje historyczne. Różnice uwidaczniają się w dyskursie realizującym odmienne wizje światopoglądowe. W drugiej części pracy (analitycznej) autor wyróżnił trzy ważne dla Serbów i Chorwatów kody ideologiczne: komunistyczno-narodowy, umiarkowanie narodowy i skrajnie narodowy. W analizie dyskursów Habilitant zbadał sposób w jaki kody te wpływają na semiozę najbardziej istotnych znaków odnoszących się do spornej historii czyli znaków: *jedność (zjednoczenie)* i *wolność (wyzwolenie)*, oraz *rozpad* i *niepodległość*. Przedstawił ich preferencje oraz sposób, w jaki wpływają na znaczenie znaków leksykalnych. Występujące niezgodności znaczeń, pomimo wspólnej genezy obu języków, są rezultatem istotnych różnic kulturowych. Nadrzędnym celem badań było stworzenie modelu metodologicznego przydatnego do badań nad tekstem historycznym, nie tylko serbskim i chorwackim.

Praca habilitacyjna Macieja Czerwińskiego łączy w sobie rozległe zainteresowania Autora na tym etapie jego pracy naukowej. Charakteryzuje się nowatorskim wyborem i ujęciem tematu, bardzo przekonującymi propozycjami ogólnoteoretycznymi oraz nader bogatą ilustracją materiałową, poddaną wnikliwej analizie szczegółowej. Jej przejrzysta kompozycja, bogactwo zaplecza lekturowego z zakresu różnych nurtów lingwistyki a także konsekwentnie zastosowana perspektywa semiotyczna sprawiają, że rozprawa stanowi integralną całość i niezwykle inspirującą lekturę.

Obie publikacje książkowe powstały w ramach prowadzonego przez Autora indywidualnego projektu habilitacyjnego w latach 2008-2010 nt. *Językowe i semiotyczne struktury dyskursów w chorwackiej i serbskiej historiografii po 1945 roku* – finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

O wartościach merytorycznych naukowego dorobku Macieja Czerwińskiego świadczy fakt, że jego artykuły pisane w języku polskim, chorwackim i angielskim zostały opublikowane w wysoko punktowanych czasopismach polskich, chorwackich i amerykańskich (językoznawczych oraz literaturoznawczych). Wszystkie one znajdują się na liście ERIH (z punktacją 9-10). Zamieścił także 15 recenzji książek naukowych, które choć w Polsce nie są punktowane, to ich ewaluacyjny i teoretyczno-polemiczny charakter zyskał pozytywną ocenę. Poza recenzjami opublikowanymi w polskich czasopismach, należy tu przede wszystkim wymienić „Discourse in Society” (Amsterdam-Filadelfia) – czasopismo wiodące w studiach nad dyskursem (lista filadelfijska, 35 pkt. na liście MNiSW) czy też amerykańskie „Journal of Language and Politics” i „Journal of Slavic Linguistics”.

Rezultatem prac recenzenckich jest również powierzenie mu funkcji recenzenta wewnętrznego w redakcjach wydawnictw i czasopism krajowych („Slavia Meridionalis”) oraz zagranicznych: „Riječki filološki dani”, „Pragmatics and Beyond. New Series”, „Balkan Academic News”.

Ponadto dr Maciej Czerwiński jest członkiem międzynarodowej redakcji naukowej chorwackiego czasopisma „Fluminensia” (na liście ERIH) a także macedońskiego „Balkan Social Science Review”.

W tym miejscu należy też wymienić jego prace jako współredaktora trzech tomów naukowych: *Josip Juraj Strossmayer* (współred. M. Dąbrowska-Partyka, Kraków 2007); *Język IV Rzeczypospolitej* (współred. P. Nowak, R. Przybylska, Lublin 2010); *Kraków-Zagrzebiowi / Krakov-Zagrebu* (współred. M. Najbar-Agičić, Kraków 2011).

Pracy twórczej Habilitanta towarzyszy niezwykle aktywne życie naukowe. Wygłosił referaty na trzydziestu konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych. Poza Polską były to sympozja: w Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Czarnogórze, Czechach, na Węgrzech, w Norwegii, Turcji, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.

W niektórych konferencjach krajowych i zagranicznych (Czarnogóra) pełnił funkcję współorganizatora.

Oprócz konferencji, kontaktom naukowym, a równocześnie samokształceniu sprzyjało częste uczestnictwo dra Czerwińskiego w pięciu seminariach naukowych w Chorwacji, organizowanych przez Uniwersytet Zagrzebski w Puli i Dubrowniku; dwóch seminariach w Lublanie; seminarium w Niemczech (Friedrich Naumann Stiftung); na Węgrzech (Central European University), w Stanach Zjednoczonych (Columbia University) oraz w Bułgarii (Fullbright i Open Society Institute). Wielokrotnie też przebywał w ośrodkach uniwersyteckich w Chorwacji, Bośni, Serbii i Czarnogórze, gdzie dokonywał kwerend badawczych.

Habilitant wygłaszał także gościnnie wykłady na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Sarajewskim i Uniwersytecie Czarnogóry w Nikšiću. Uczestniczył także w obradach okrągłego stołu dotyczących języka czarnogórskiego w Risanie.

Był również członkiem zespołów w dwóch projektach badawczych w Instytucie Filologii Słowiańskiej kierowanych przez prof. Marię Dąbrowską-Partykę pt. *W poszukiwaniu nowego kanonu* (Kraków 2005) oraz *Kultury słowiańskie między postkomunizmem a postmodernizmem* (Kraków 2009), w których to tomach zamieścił cztery artykuły.

Dr Maciej Czerwiński od roku 2000, czyli od chwili podjęcia studiów doktoranckich, prowadzi także zajęcia w Instytucie Filologii Słowiańskiej UJ, na studiach stacjonarnych i

niestacjonarnych, pierwszego i drugiego stopnia – jako doktorant, asystent, a obecnie adiunkt. W rozpatrywanym okresie jego pracy dydaktycznej były to przedmioty zarówno o profilu slawistycznym, jak i ogólnym: gramatyka opisowa języka chorwackiego i serbskiego, historia języka chorwackiego i serbskiego, kultura Chorwacji, historia kultury Bałkanów, ćwiczenia przekładowe i lektoraty w grupie chorwackiej i serbskiej na różnych poziomach zawansowania, analiza przekazów audiowizualnych w kontekście kinematografii bałkańskiej, językoznawstwo ogólne, semiotyka kultury, antropologia życia codziennego w regionach Słowiańszczyzny oraz opcje i wykłady monograficzne z zakresu antropologii słowa i semiotyki kultury, jak i estetyki filmu chorwackiego. Prowadził także zajęcia w Instytucie Historii UJ na kierunku kulturoznawstwo (bałkanistyka). W ramach pracy dydaktycznej recenzował prace licencjackie i magisterskie – językoznawcze, literaturoznawcze i kulturoznawcze.

Praca dydaktyczna Pana dra Macieja Czerwińskiego była zawsze pozytywnie oceniana przez przełożonych i studentów.

Kolejną dziedziną jego działalności jest aktywne uczestnictwo w pracach na rzecz Instytutu i Uniwersytetu. Obejmowały one cały szereg czasochłonnych obowiązków, takich jak: wielokrotne sekretarzowanie w komisjach rekrutacyjnych, przygotowywanie raportów dla komisji rekrutacyjnych (PAKA, UKA), promowanie Instytutu w ramach Festiwalu Nauki w Krakowie (2000-2005). Ponadto dr Czerwiński od wielu lat jest przedstawicielem Wydziału Filologicznego UJ na Targach Edukacyjnych, które popularyzują nauki filologiczne. Ten rodzaj jego prac został uhonorowany w 2007 roku nagrodą Rektora UJ II stopnia za działalność organizacyjną.

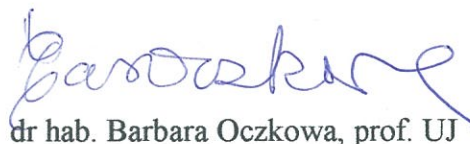
Na osobną uwagę zasługuje działalność popularyzatorska. Dr Czerwiński jest głęboko zaangażowany w popularyzację wiedzy o krajach i kulturach południowosłowiańskich. Składają się na nią publikacje popularnonaukowe, publicystyczne, krytycznoliterackie, w których komentuje aktualne wydarzenia polityczne i kulturalne. W rezultacie jest to znaczący dorobek, gdyż same teksty publicystyczne, eseje i krytyki literackie obejmują 20 pozycji drukowanych głównie, choć nie tylko, w „Tygodniku Powszechnym”, „Znaku” i „Herito”, a także w prasie zagranicznej.

Inną formą działalności są publiczne wystąpienia w polskich, chorwackich, czarnogórskich mediach (radio, telewizja, prasa) na bieżące tematy polityczne, religijne i kulturalne oraz spotkania literackie z pisarzami. Do tego profilu działalności można również zaliczyć współtworzenie internetowej strony POSTJUGO oraz archiwum tekstów, które powstały w efekcie wspomnianego już grantu *W poszukiwaniu nowego kanonu*.

Reasumując, na dorobek naukowy Habilitanta, powstały w ciągu dziewięciu lat, po uzyskaniu stopnia doktora, składają się 3 oryginalne monografie, 47 artykułów, 15 recenzji naukowych, 1 przekład tekstu naukowego, 3 współredakcje tomów naukowych, a 5 kolejnych artykułów zostało przyjętych do druku.

Tak znaczący dorobek był kilkakrotnie nagradzany przez JM Rektora UJ. W 2009 roku Pan dr Maciej Czerwiński otrzymał nagrodę na okres czteroletniej pracy naukowej – w kategorii najlepszego pracownika Wydziału. W roku 2011 otrzymał kolejną nagrodę II stopnia promującej aktywność naukową – zajął wówczas wysokie 3 miejsce na Wydziale Filologicznym. Wcześniej (2006) została nagrodzona jego książka *Język, ideologia, naród. Polityka językowa w Chorwacji a język mediów*. Otrzymał także nagrody zbiorowe: w 2006 roku za udział w publikacji *W poszukiwaniu nowego kanonu* (red. M. Dąbrowska-Partyka), zaś w 2011 za udział w: *Słowiańskie diaspory* (red. C. Juda).

Dr Maciej Czerwiński jest dojrzałym pracownikiem naukowym, o szerokim zakresie naukowych zainteresowań. Cechuje go autentyczne zaangażowanie w pracę naukową i duży potencjał twórczy. Zważywszy na jego znaczące osiągnięcia naukowe, pracę dydaktyczną, aktywność na polu organizacji i popularyzacji nauki, stwierdzam, że Habilitant w najwyższym stopniu spełnia wymagania określone przez Ustawę w sprawie nadania mu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa.

dr hab. Barbara Oczkowska, prof. UJ

Kraków, 13 czerwca 2013 r.